

De schoolmeesters van Utingeradeel in de loop der tijden.^a

Voor de algemene inleiding verwijzen we naar hetgeen we schreven vóór "De schoolmeesters van Idaarderadeel" en beginnen nu direct met de dorpen in alfabetische volgorde.

1. Akkrum

De eerste schoolmeesters sedert de overgang van Friesland tot de Reformatie (1580) zijn in geen van de dorpen van Utingeradeel bekend, wegens gebrek aan bronnen uit die tijd. De oudste schoolmeester van Akkrum die we vermeld vonden, is Nanne Eeskes, die hier in dec. 1605 voorkomt en hier toen nog niet lang geweest was, aangezien we hem in aug. 1602 nog te Aegum ontmoetten. In okt. 1607 ontving Nanne Eeskes, schoolmeester te Akkrum, van de Staten van Friesland een aalmoes voor boeken voor de studie van zijn zoon Willem.^b In okt. 1611 was Gellius Cornelij schooldienaar "tot Accrum".^c Hoelang hij hier gestaan heeft, heb ik niet kunnen vinden. De schoolmeester Cornelis Gelii te Britsum moet wel zijn zoon geweest zijn.

Nu is er een hiaat. Op 1 april 1647 zijn getuigen bij een testament: Pyeter Balthus, "gewesene schoolmeester", en Jan Gerbens, "schooldienaar te Accrum".^d Vóór 1647 was dus eerstgenoemde Pieter Balthus schoolmeester te Akkrum. Op 14 nov. 1656 was Sask Henricks de weduwe van wijlen Pieter Baltus, in leven schoolmeester "tot Ackrum".^e

Mr. Gerben Jans, schooldienaar te Akkrum, die we in mei 1658 vermeld vinden, was ongetwijfeld zijn opvolger.^f De schoolmeester te Akkrum was geen dorprechter; die functie werd bekleed door Marten Gerckes (in 1648 reeds; in 1663 nog); zijn vrouw heette Auckien Annes. In april 1666 en mei 1669 was zijn zoon Gercke Martens dorprechter. Deze is in 1685 overleden.

In mei 1665 was Joan Ilpendam "schooldiener in onsen dorpe Ackrum".^g In april 1666 vinden wij hem hier nog eens genoemd. Hij was waarschijnlijk een aantal jaren eerder (in 1662 en 1663) schoolmeester te Oldeboorn geweest. Hij werd ook Jan of Joannes Ilpendam genoemd. Hij was de op 4 juni 1642 gedoopte zoon van de Bolswarder organist mr. Jurjen Jans Ilpendam. Hoelang mr. Johannes hier gestaan heeft, is niet na te gaan. In de *Akkrumer Friesche Boere Alanach voor 't jaar 1671* staat vermeld: "practicere trog mr. Jan Sickes, ljaefhabber der Stierrekunst yn Akkrum"; waarschijnlijk was hij schoolmeester.^h

In mei 1680 en mei 1681 ontvangt mr. Ebe Tiallinghs schoolpenningen voor een weeskind van de kerkvoogden van Akkrum.ⁱ Deze zal hier toen dus schoolmeester geweest zijn. In een

-
- a Eerder verschenen in *Nieuwsblad van Friesland* van 23 sept., 28 okt., 11 nov. en 30 dec. 1940.
- b Ordonnantieboek.
- c Ordonnantieboek.
- d EEE 1.
- e Utingeradeel J 1, p. 926.
- f Utingeradeel J 2, p. 76.
- g Utingeradeel J 2, p. 301°.
- h *Friesche Volksalmanak* 1854, p. 55 en 1846, p. 129. Zie ook Ternaard en Wierum (W.D.).
- i Utingeradeel G 4, rekening 62.

dergelijke weesrekening^a worden aan mr. Isack schoolpenningen betaald in mei 1684. Deze schoolmeester blijkt mr. Isack Tiberij te heten, die hier ook in maart 1705 en jan. 1711 nog voorkomt in de weesrekeningen. Hij was ook dorprechter en is in het begin van 1714 overleden. Op 22 febr. van dat jaar wordt Robartus Calsbeeck, schoolmeester te Oldeboorn, benoemd als curator over de nagelaten kinderen van wijlen mr. IJsack Thiberii en Foeckien Dirxdr., "in tijden echtelieden, tot Accrum overleden". Er waren vier kinderen: Antie, reeds meerderjarig, Jacobus, omstreeks 23 jaar, Dirck, omstreeks 22 jaar en Elske Thiberii, omstreeks 19 jaar.^b Op 5 maart 1714 was er inventarisatie ten sterfhuize van IJsack Thiberii, in leven dorprechter en schooldienaar te Akkrum. Tot de inventarisatie behoorden o.a. 5 koeien, 2 rieren en 1 hokling, terwijl ook sprake is van een schuur met koehuis, etc. De meester dreef dus ook een boerderij; waarschijnlijk was er kosterijland dat de meester zelf gebruikte.

Zijn zoon Jacobus IJsacks Tiberii volgde hem op als schoolmeester en dorprechter, daartoe "beroepen" door de stemgerechtigde ingezetenen. Hij bediende de school van 1714 tot zijn dood, op 10 juli 1762.^c Uit de kerkvoogdij-rekeningen, die hier bewaard gebleven zijn sedert 1748, blijkt dat hij jaarlijks *f* 6 ontving voor klokluiden en oppassen van het uurwerk. Daar er overigens geen traktement wordt verantwoord, moet er wel schoolland (kosterijland) geweest zijn, zoals eerder reeds werd opgemerkt. Blijkbaar was hij ongehuwd gebleven, want in jan. 1763 werd door de kerkvoogden uitbetaald aan Dirck IJsaks en zijn zuster Elske IJsaks (zie boven), als erfgenamen van wijlen hun broer Jacobus IJsaks: 6 gulden voor een jaar klokluidstraktement, Allerheiligen verschenen.

In mei 1763 kwam de nieuwe schoolmeester Dirk Gatzonides. Hem werd een jaarlijks traktement van 25 gulden toegezegd (bij het schoolland natuurlijk en de schoolgelden van de kinderen.) Zijn vrouw heette Antje Dirks. Hun zoons Hendrik, Theodorus en Johannes zijn hier resp. geboren op 20 april 1765, 8 okt. 1767 en 7 april 1773; de laatste was echter van zijn tweede vrouw, Trijntje Lammerts. Daar de oudste zoon naar zijn vader genoemd zal zijn, kunnen we aannemen dat mr. Dirk een zoon was van de Menaldumer schoolmeester Hendrik Dirks Gatzonides. In 1764 was de school verbouwd en vergroot. Mr. Dirk en zijn vrouw waren hier nog in nov. 1775. Niet lang daarna is hij overleden of vertrokken.

Want in mei 1776 werd mr. Lambertus Romkes Koopmans schoolmeester te Akkrum. Hij trouwde hier op 26 april 1778 met Richtje Gerrijts Hoitema, mede van Akkrum. Hun zoon Gerrijt is hier geboren op 3 maart 1781. In mei 1782 ontving hij hier nog zijn *f* 25 toelage, maar toen werd mr. Coopmans tot stadsschoolmeester te Sloten "beroepen", waarheen het gezin vertrok.

In hetzelfde jaar verscheen als opvolger mr. Abel Jacobs, die hier op 16 maart 1783 getrouwd is met Grietje Teising. Zij is in 1786 overleden, doch reeds op 11 nov. 1787 hertrouwde de meester met Gelske Martens van der Tempel. (Lang bleef men in die goede oude tijd geen weduenaar.) Hun zoons Jacob, Berend en Jacob zijn hier resp. geboren op 22 aug. 1783, 5 okt. 1784 en 22 juni 1795. Mr. Abel Jacobs ontving in aug. 1795 nog zijn *f* 25 toelage, doch leefde hier in mei 1796 als "old-schoolmeester"; weldra vinden we hem evenwel weer in functie te Oldeboorn.^d In de vacature was in april 1796 bij meerderheid van stemmen

a Utingeradeel G 4, no. 60.

b Authorisatieboek van Utingeradeel.

c Register van de Collaterale successie van Utingeradeel.

d *Leeuwarder Courant*.

benoemd: F. Duursma, die echter bedankte. Het traktement bestond toen uit *f* 225 en een vrije woning.

Omstreeks mei 1796 kwam hier Lambert S. de Jong als schoolmeester en koster van Lioessens. Zijn vrouw heette Elizabeth Leiker. Op 5 aug. 1800 en 20 nov. 1802 werden hier resp. hun zoons Wijbrant en Sjierk geboren. Het kerkelijk traktement, als voorzanger en koster, eerst nog *f* 25, werd in 1807 op *f* 60 per jaar gebracht. In 1817 wordt het traktement opgegeven als *f* 200 als onderwijzer en *f* 60 van de kerk. Het eerste (mooie!) getal wijst er op, dat men met de onderwijzer een overeenkomst betreffende de schoollanden was aangegaan. De school werd toen bezocht door een 80 leerlingen, die ca. *f* 85 aan schoolpenningen opbrachten voor de meester; bovendien was er een vrije woning. De post "ijtigmeester der botervaten" bracht nog *f* 65 in het laadje. In de Franse tijd was hij ook nog ontvanger "der onbeschreven middelen" geweest, wat *f* 425 opbracht, doch daarvoor moest de meester een ondermeester houden, die hem op *f* 60 en de kost kwam te staan. "It skarrele der núver troch", vroeger! Bij Koninklijk Besluit van 26 dec. 1818 werd mr. Lambert de Jong een pensioen van *f* 150 toegekend en op 13 sept. 1819 verliet hij de school.

Op dinsdag 4 mei 1819 werd het vergelijkend examen gehouden ten huize van Luitzen Jacobs de Groot te Akkrum. Het traktement als onderwijzer, koster en voorzanger bedroeg *f* 230 en een provisionele jaarlijkse toelage van *f* 30 door de floreenplichtigen, een vrije woning en de schoolpenningen van ruim 100 leerlingen à 30 ct. per kwartaal en van de "rekenaars" *f* 1.30 per kwartaal; avondschool 10 à 15 ct. per week van ca. 30 leerlingen. "Zoo de a.s. onderwijzer een kerkorgel bespelen kan, kan hij daartoe bij plaatsing van orgel in de kerk, benoemd worden op de daaraan verbondene voordeelen." (Het orgel kwam in 1820.)

De floreenplichtige landeigenaars benoemden nu Romke Riekles Zetstra, van Midlum, tot schoolmeester, die op 1 okt. 1819 in functie trad. Had mr. Lambert nooit enige rang bezeten, mr. Romke ging met zijn tijd mee. Als kwekeling te Huizum behaalde hij in 1816 de 4e rang, als ondermeester te Heerenveen in 1817 de 3e rang. Toen werd hij benoemd tot "Onderwijzer der Jeugd" te Midlum, waar hij bijna 2 jaar stond. Te Akkrum sloeg hij weer aan de studie en verkreeg in juli 1822 nog de 2e rang. Het dorp verhoogde nu zijn vaste traktement tot *f* 300 (*f* 200 van de grietenij en *f* 100 van de kerk). Het aantal leerlingen nam zodanig toe, dat het bedrag van de schoolpenningen tot *f* 140 steeg. Zijn vrouw heette J. van der Werf. In dec. 1828 vertrok het gezin naar Warga, waar we hem in de artikelen over Idaarderadeel reeds hebben ontmoet.

Zijn opvolger werd op 1 april 1829 Steffen Lamberts Brug, die ondermeester te Oldeboorn was. Geboren in 1808, was hij in 1824 ondermeester te Gorredijk en in 1826 te Oldeboorn, toen hij de 3e rang verkreeg. Te Akkrum trouwde hij met C. van der Meulen. In april 1830 behaalde hij nog de 2e rang. Het is bekend dat de hoogste rang, de 1e, bijna nooit werd behaald, omdat er geen bijzondere voordelen aan verbonden waren. Met de 2e rang kon men aan het hoofd van de grootste school benoemd worden. Bij de Wet van 1857 zijn de vier rangen afgeschaft en de onderwijzers- en de hoofdakte ingevoerd. In 1829 werd de Akkrumer school weer vergroot. Meester Brug vertrok in mei 1832 naar Koudum. Hier sloeg hij weer aan de studie en werd in 1837 een van de twaalf Friese schoolmeesters, die de 1e rang verworven hebben.

Nu kwam Menne Wichers Tulp hier in 1832 aan het hoofd van deze school te staan. Hij was afkomstig uit Groningerland en trouwde op 31 aug. 1835 met E.I. de Vries van Uithuizen. Hij bezat de 2e rang. In 1845 gingen ca. 150 leerlingen naar school; meester Tulp werd toen bijgestaan door Marcus Dubling, ondermeester en ook 2e ranger. Op 7 jan. 1853 werd de bouw van een geheel nieuwe school te Akkrum aanbesteed; op 14 aug. van dat jaar werd de

nieuwe school ingewijd.^a Meester Tulp verkreeg tegen 1 okt. 1853 eervol ontslag, terwijl hem *f* 515 pensioen werd toegekend.

Op 1 dec. 1865 trad in functie Jan Smilda van Irnsum. Het aantal leerlingen was nu tot 225 gestegen; het salaris op *f* 830 plus vrije woning gebracht. (Ingevolge de Wet van 1857 waren namelijk de schoolgelden opgehouden een deel van de inkomsten van de onderwijzer uit te maken.) In 1865 was W. Wieling hier als ondermeester. Meester Smilda was nog een 2e ranger, welke bevoegdheid evenwel bij de Wet van 1857 met de hoofdakke gelijkgesteld werd. Sedert de tachtiger jaren werd aan deze school ook onderwijs in vreemde talen en wiskunde gegeven (MULO). Lange jaren heeft mr. Smilda te Akkrum gestaan, tot hij in 1901 tot schoolopziener in het Arrondissement Dokkum benoemd werd. Intussen was in 1883 te Akkrum weer een nieuwe school gebouwd, welke bouw op 19 maart 1883 werd aanbesteed voor *f* 16.880 (inbegrepen het afbreken van de oude school).

In 1901 werd P. van der Meulen, onderwijzer te Oldeboorn, aangesteld als hoofd van deze school. In 1915 vertrok hij naar Vlieland. Hij werd toen opgevolgd door F.P. Tiemstra, die in april 1918 kwam te overlijden. Op 1 dec. 1918 kwam Jouke de Haan van Boxum; op 15 okt. 1921 werd hij hoofd van een school te Leeuwarden. In 1921 kwam J.H. Rijkema van Terhorne. Hij ging op 1 aug. 1944 met pensioen. Hij was een "watersportman": oprichter van de Akkrumer watersport en bestuurslid van de Bond van IJclubs en erelid van de Friese IJsbond. Hij is te Akkrum overleden op 22 maart 1949, bijna 65 jaar oud.

In 1944 werd J. de Haan van Wartena benoemd tot hoofd van deze school III. Hij werd op 1 okt. 1951 hoofd van school 12 te Leeuwarden. Op 1 nov. 1951 kwam zijn opvolger: L. de Zee van Hoornsterzwaag.

de "Franse school".

Blijkbaar was er in 1853 al een Franse school te Akkrum, want op 22 dec. 1853 is Willem Sipkes Visser, onderwijzer in de moderne talen te Akkrum, oud 22 jaar, ten huize van zijn ouders S. Visser, onderwijzer, en H. Postma te Sint Johannesga overleden.^b

Op 1 dec. 1855 werd te Akkrum een gesubsidieerde bijzonder school voor meer uitgebreid lager onderwijs opgericht. Hoofd van deze school werd Anne Wabes Westra, geboren op 16 maart 1831; in 1847-1848 was hij kwekeling te Heerenveen (3e rang). Later verkreeg hij nog de 2e rang en in 1858 de akte voor wiskunde. In 1860 gingen 15 leerlingen op deze school. De grietenij gaf *f* 200 subsidie en stelde een schoollokaal en een woning beschikbaar. Westra vertrok op 15 sept. 1864.

Nadat de school een jaar vacant bleef en intussen geheel vertimmerd werd, trad op 1 sept. 1865 als hoofd aan Marten Oenes Veenstra. Hij kwam van Harlingen, waar hij leraar was aan de "openbare middelbare school". In 1874 was sprake van opheffing van deze school, wegens te gering aantal leerlingen. Dit ging blijkbaar niet door, al is meester Veenstra dan ook vertrokken. Want in 1877 vindt men weer vermeld de MULO-school te Akkrum, door de gemeente dan gesubsidieerd met *f* 400 en waar dan aan het hoofd staat G.A. van Wagtendonk. In 1881 evenwel besloot de gemeenteraad definitief tot opheffing van de Franse school te Akkrum. Sedertdien werd op de gewone lagere school ook les gegeven in vreemde talen en wiskunde (vakken waarvoor extra schoolgeld verschuldigd was).

a *Leeuwarder Courant*, 7 jan. 1853 en 14 aug. 1853.

b *Leeuwarder Courant*.

De reorganisatie van 1922.^a

Reeds lang waren in de gemeenteraad plannen aanhangig betreffende de reorganisatie van het onderwijs in de gemeente. De school werd te klein en in 1917 werd besloten tot aankoop van grond voor een nieuw te stichten school te Akkrum. In 1918 was er zelfs een "hulpschool" om in het tekort aan plaatsruimte te voorzien. De bepalingen van de nieuwe Wet op het Lager Onderwijs van 1920 leidden tot nieuwe plannen. In 1921 werd nu te Akkrum (of eigenlijk onder Nes) een nieuwe school gebouwd, die in 1922 gereed kwam.

De oude dorpschool in de buurt viel in drieën, d.w.z. de inhoud van het gebouw! Een gewone lagere school bleef in het oude gebouw (School III; hoofd J.H. Rijpkema; zie eerder). In het nieuwe gebouw kwam ook een gewone lagere school (School II), waarvan in 1923 tot hoofd werd benoemd: Iebele M. de Haan, hoofd van de school te Beets. Op 1 okt. 1935 ging hij met pensioen en ging te Leeuwarden wonen, waar hij op 2 dec. 1949 overleed, oud 79 jaar. Op 1 maart 1936 werd Auke Vleer van Balk aangesteld als hoofd van deze school. Hem werd in nov. 1946 door het Tribunaal gedurende tien jaar het recht ontzegd om als hoofd van een school op te treden wegens lidmaatschap van de NSB, enz. Op 1 jan. 1944 werd mej. G.D. Boerema van Akkrum benoemd tot hoofd van deze school; een maand later trad zij in functie. In 1953 was zij hier nog in functie als hoofd.

In de andere helft van het nieuwe gebouw, dat op 1 jan. 1922 werd geopend, kwam de ULO-school. Tot hoofd werd in 1922 benoemd D. Swierstra, onderwijzer te Rotterdam. Aan de school te Oldeboorn werd toen geen ULO meer gegeven. In sept. 1952 ging hij met pensioen. Zijn opvolger had hem toen al een tijdje vervangen, want in mei 1952 werd J. Welles, onderwijzer aan de ULO te Sliedrecht, benoemd tot hoofd van deze ULO-school.

Bijzonder onderwijs

In 1920 werd te Akkrum een bijzondere school voor gewoon onderwijs en ULO geopend. Als hoofd werd toen D. Fokkema, onderwijzer te Sneek, aangesteld. In 1925 werd W.P. Weijland hoofd van deze school en omstreeks 1928 kwam hier A.C. Smit. Op 1 april 1932 werd hij hoofd van een school te Dieren. Hij werd toen opgevolgd door B.G. Zinkweg van Echtenerpolder, die eind 1935 naar Rotterdam vertrok. Op 1 mei 1936 werd J.L. Lijcklama van Ferwoude aangesteld als hoofd van deze school. In 1952 werd hij onderwijzer aan een christelijke school te IJmuiden. Op 1 jan. 1953 kwam zijn opvolger: Y.F. Bosma van Kubaard. In 1955 werd hij hoofd van de bijzondere school te Murmurwoude en werd opgevolgd door K. Inia van Tjalleberd.

In 1924 werd van deze school een christelijke ULO-school afgezonderd. Als hoofd werd toen J. Couperus, onderwijzer te IJlst, benoemd. Hij was later leraar geschiedenis MO in Den Haag en vertrok in 1933 naar Nederlands-Indië.

2. Oldeboorn

a Mij hartelijke dank aan collega De Haan, thans hoofd van een school te Leeuwarden, voor de verstrekte inlichtingen.

De eerste schoolmeester van Oldeboorn die we genoemd vonden, is in mei 1618 Harmen Folckertsz; ook op 25 maart 1622 wordt hij hier als zodanig genoemd.^a Hij moet wel dezelfde zijn, die in mei 1623 te Marssum schoolmeester werd, waar hij deze functie ook eerder bekleed had (1614-1617). Te Oldeboorn is hij dus waarschijnlijk van 1617 tot 1623 geweest. In 1635-1636 hield de classis Zevenwolden zich bezig met de zaak van een Wypke Tjaerds, "papist" te Oldeboorn, die aldaar een "bijschoole" hield.^b

Nu moeten er ruim 20 jaar verlopen, voordat we weer een Boornster schoolmeester ontmoeten: op 4 mei 1646 waren namelijk Sijmen Gerritz, schooldienaar, en Maicke Jansdr. echtelieden te Oldeboorn.^c Wanneer hij hier gekomen is en hoelang hij hier de school bediende, weten we niet. (De oude bronnen betreffende Utingeradeel zijn zeer schaars.) Echter in juli 1660 was May Jans, weduwe van wijlen mr. Simon Gerrits, "gewesene schooldienaar" te Oldeboorn.^d

Zeer waarschijnlijk is Joannis Ipendam enige jaren schoolmeester te Oldeboorn geweest, eer hij naar Akkrum ging. In febr. 1662 en mei 1663 was hij blijkbaar nog te Oldeboorn.^e In mei 1666 was hier zeker Joannes Calsbeek; toen was dus Jan Ipendam te Akkrum. De weesrekeningen zijn wel eens onduidelijk; niet steeds wordt het dorp genoemd. In sept. 1669 liet Joannes Calsbeek, schooldienaar en procureur des gerechts te Oldeboorn, daar zijn zoon Hotze dopen; in febr. 1673 weer een zoon, Anthonie. Hotze vinden we later als schoolmeester te Boornbergum, Anthonie te Eesterga en Lemmer. Reeds in 1666 komt Joannes Calsbeek hier voor als procureur. (Het kwam vaak voor dat schoolmeesters op de Friese dorpen hun diensten als procureur verrichtten voor de nedergerechten der grietenijen.) Op 1 mei 1666 is ook reeds sprake van mr. J. Calsbeeck, schooldienaar te Oldeboorn.^f Hij lijkt mij de op 1 mei 1644 te Sneek gedoopte zoon van de Sneker organist Robertus Anthony Calsbeek en diens vrouw Trijntie Hotzes. Hij trouwde in 1664 te Sneek met Geeltie Hanses en was toen "extra-ordinaris" schooldienaar te Sneek, waar op 11 aug. 1665 nog hun zoontje Robartus gedoopt werd. Kort daarna moet hij dan te Oldeboorn gekomen zijn. In juli 1676, in 1680 en 1688 is nog steeds sprake van de schoolmeester en procureur J. Calsbeek. Tot 1709 wordt hij dan omschreven als de procureur J. Calsbeek, want in juni 1689, mei 1690 en mei 1693 ontving zijn zoon, mr. Robertus Calsbeek de schoolpenningen.^g Ook in mei 1707 was hij hier als schoolmeester.^h Ook op 6 mei 1710, 22 febr. 1714, 9 nov. 1714 en 10 april 1715 werd mr. Robartus van Calsbeek genoemd als schoolmeester te Oldeboorn.ⁱ Volgens de kerkvoogdijrekeningen,^j die hier sedert 1719 bewaard gebleven zijn, ontving mr. R. van Calsbeek 160 c.g.

a Menaldumadeel I 7, fol. 114 (1618); Menaldumadeel I 7, fol. 100 (1622).

b S. Cuperus, *Kerkelijk leven der hervormden in Friesland* (Leeuwarden 1920), dl. 2, p. 132.

c Utingeradeel J 3, fol. 43.

d Utingeradeel J 2, fol. 212°.

e Utingeradeel J 2, fol. 249.

f Utingeradeel J 2, fol. 287.

g Utingeradeel G 5.

h Utingeradeel G 8, Rek. no. 10 en J 3, fol. 467.

i Utingeradeel J 4, fol. 25 (1710), fol. 50 (nov. 1714) en fol. 49° (1715); Utingeradeel G 8, Rek. no. 67.

j Mijn hartelijke dank aan de heer gemeente-secretaris voor de gelegenheid tot inzage te Leeuwarden op het Rijksarchief.

traktement per jaar, hetwelk hem in vier termijnen op Lichtmis, mei, St. Jacob en Allerheiligen werd betaald; dat is begin febr., mei, aug. en nov. In aug. 1724 ontving hij nog een termijn, doch de Allerheiligen-termijn werd uitbetaald aan zijn gezamenlijke erfgenamen. Volgens een register van de collaterale successie van Utingeradeel is Robertus van Calsbeek, in leven schooldienaar en koster, te Oldeboorn overleden op 4 okt. 1724. Zijn broer Hans van Calsbeek was toen schoenmaker alhier. Deze woonde hier reeds in mei 1691: Hanso van Calsbeek, mr. schoenmaker, en Antie Aenties echtelieden te Oldeboorn. Hun zoon Oenias is hier omstreeks 1690 geboren. Hans van Calsbeek was hier in 1717 nog; hij huurde land van de kerk. (In 1757 is te Oldeboorn een Hendrik van Calsbeek huurder van kerkeland.) Op 8 april 1728 was "Antje Hanses olt int 15e jaar, Johannes Hanses Calsbeek olt 12 jaar, nagelaten kinderen van Hans van Calsbeek en Botje Auckes, in tijden echtelieden te Oldeboorn (schoenmaker)".^a Er woont dan ook een Willem Hanses Calsbeek te Oldeboorn (was in jan. 1732 admin. diaken); deze en Trijn Hanses Calsbeek, gesterkt met haar man Ytse Cornelis te Lippenhuizen, zijn meerderjarige kinderen van het genoemde echtpaar; evenals Oenias van Calsbeek. Johannes van Calsbeek was de halfbroer van Oenias; Willem, Oenias en Trijn waren voorkinderen. Robartus van Calsbeek was hun oom. Johannes leert het smeden (1735); Antje was intussen getrouwd met Tijs Jans te Workum. Oenias van Calsbeek pachtte in 1717 de "Dorpsdaalder en de Waag" te Oldeboorn. Reeds in 1719 was hij procureur en in maart 1720 was hij notaris. In febr. 1721 word Oenias van Calsbeek genoemd als notaris publicus te Utingeradeel. Op 3 en op 31 maart wordt "geproclameerd een huis te Oldeboorn; gekocht door den Notaris Oenias van Calsbeek te Oldeboorn, van de erven van wl. Hans van Calsbeek, die het huis bij zijn dood had nagelaten". Die erven waren: Willem Hanses van Calsbeek te Oldeboorn, Trijntie Calsbeek en Ytse Cornelis te Lippenhuizen, benevens de curatoren (Geert Reins en Reitse Jans) over de minderjarige Antie en Johannes van Calsbeek. Sedert 1724 werd de school provisioneel waargenomen door Oenias van Calsbeek, procureur-postulant (in 1719 reeds) en notaris-publicus te Oldeboorn, die hier op 22 okt. 1724 aldus wordt genoemd, toen hij zijn zoon Jetze liet dopen. De waarneming duurde tot mei 1725; toen klom Oenias weer in zijn ganzeveer en bleef hier nog vele jaren notaris en procureur (in 1753 en 1761 nog). In juli 1747 was Oenias van Calsbeek notaris publicus en fiscaal van Idaarderadeel, 57 jaar oud en wonende te Oldeboorn. (A. van Calsbeek was toen dorprechter te Oldeboorn.) In maart 1749 was Oenias van Calsbeek procureur-fiscaal van Rauwerderhem; hij bleef te Oldeboorn wonen.^b Tot schoolmeester was intussen gestemd weer een Joannes van Kalsbeek (de schrijfwijze met een C en K komt afwisselend voor). Hij trad in mei 1725 in functie; het traktement bleef 160 gulden voor school- en kerkdienst; ook was hij dorprechter (in juni 1751 nog). De familiebetrekkingen tussen deze diverse Van Calsbeeken is uit de rekeningen niet nauwkeurig af te leiden. Bestaat er misschien een geslachtsregister (stamtafel) van deze familie? In april 1753 werd mr. Joannes van Calsbeek tot kerkvoogd gekozen; in 1761 was hij tevens bijzitter in het nedergerecht der grietenij (gevormd door de grietman en 2 of 3 bijzitters, met de secretaris). Intussen bleef hij schoolmeester; als zodanig tekende hij in mei 1776 nog trouw-attestatiën. (Zie trouwboek Akkrum.) Daar hij in de trouw- en doopboeken van Oldeboorn niet

a Utingeradeel G 10.

b S. Koopmans, *Het notariaat in Friesland vóór 1811. Een schets* (Leeuwarden 1883), p. 160-161.

voorkomt, zal hij ongehuwd gebleven zijn. in 1776 of 1777 is de oude meester overleden, na de school hier meer dan 50 jaar bediend te hebben. (Wat toen wel vaker voorkwam.) Oldeboorn had dus 110 jaren schoolmeesters uit de familie Van Kalsbeek.

In 1777 kwam hier Bernardus Rijks Spoelstra als schoolmeester en organist. Hij is de eerste die hier als organist genoemd wordt; waarschijnlijk kwam hier in 1779 een orgel in de kerk.^a Hij trouwde hier op 16 juni 1782 met Gerritje de Jong van Leeuwarden. Hun zoons Johannes, Rijk en Jacobus zijn hier resp. geboren op 12 april 1783, 30 april 1789 en 20 aug. 1794. Mr. Bernardus Spoelstra is hier schoolmeester geweest tot aug. 1795, toen hij naar Den Haag vertrok. Hij is daar op 20 juni 1817 overleden, oud 64 jaar, in leven solliciteur, etc. aldaar. Zijn weduwe was G. de Jong.^b

Op 1 mei 1796 trouwden te Oldeboorn Doen Jurjens van der Ploeg, provisionele schoolmeester te Oldeboorn, en Gettje Klazes aldaar. In 1797 werd het orgel (en misschien ook wel de school) waargenomen door B. Lubbers, die echter in maart 1797 schoolmeester te Langweer werd. Op 4 mei 1797 was A. Kleinhof schoolmeester te Oldeboorn.^c

In 1797 werd Abel Jacobs, "old-schoolmeester" te Akkrum, hier tot schoolmeester en organist benoemd. Zijn vrouw was nog Gelske Martens (later Van der Tempel). In 1812, toen ieder die nog geen familienaam had, er een moest kiezen, nam hij de "van" Woudsma aan. Hij maakte hier de grote veranderingen op onderwijsgebied mee, die het gevolg waren van de Schoolwetten van 1801, 1803 en 1806, doch heeft nimmer een der bij laatstgenoemde wet ingestelde rangen behaald en schoolmeesterde dus maar voort op zijn "algemeene toelatinge", evenals zo velen van zijn collega's uit die tijd, die al die door de schoolopzieners ingevoerde nieuwigheden niet konden bijsloffen; daartoe moest eerst een nieuwe generatie opstaan! In 1817 telde de school gemiddeld 135 leerlingen. Het traktement bedroeg f 260 en werd door de hervormde kerk betaald; de schoolgelden brachten ca. f 150 op; ook was er een vrije woning. In 1819 werd zijn zoon Jacob Abels Woudsma, geboren te Akkrum op 22 juni 1795, tot ondermeester aangesteld. Deze overleed echter reeds op 28 nov. 1825, oud 30 jaar, als weduwe nalatende Sjoukjen IJnzes IJnzonides, die op 21 nov. 1832 overleed. (Zij waren in 1815 getrouwd.) In 1822 werd de school vergroot. De oude meester ging op 1 juli 1838 met pensioen en is op 2 maart 1845 overleden.

Zijn opvolger werd Harmen B. van Tuinen; hij was ondermeester te Tjalleberd en trad in juli 1838 te Oldeboorn in functie. Het traktement bedroeg toen: f 260 van de kerk, de schoolpenningen van 180 leerlingen en een vrije woning. Hij bezat de 2e rang. In 1845 was de schoolbevolking gestegen tot 180 à 185 leerlingen, zodat hem toen een ondermeester en een kwekeling ter zijde stonden en wel Evert Broos en Jacob Herres Kampen; de eerste had de 2e en de laatste de 4e rang (werd later hoofd van de school te Terhorne). Deze Evert Broos overleed als onderwijzer te Oldeboorn op 12 mei 1850, oud 51 jaar en 4 maanden. In 1862 vertrok de ondermeester J. Peeting Prins naar Hindelopen. In 1865 bedroeg het aantal kinderen ruim 270, zodat de school reeds lang te klein werd. In 1869 besloot de raad tot het stichten van een nieuwe school te Oldeboorn, waartoe in 1870 op een vrij terrein werd overgegaan. In 1871 kon de school in gebruik genomen worden. De oude meester Van Tuinen had er niet lang meer genot van: in 1872 ging H. Bisschop van Tuinen met pensioen.

a J.L. de Jong Lz., *Alphabetische lijst van kerkorgels in Friesland* (Heerenveen 1936).

b Advertentie *Leeuwarder Courant*.

c Advertentie *Leeuwarder Courant*.

In 1872 werd benoemd: Jan R. Posthuma van Noorder-Drachten. Hij kreeg in 1896 pensioen en is op 30 juli 1923 overleden. In 1896 kwam J. Raadersma, die in 1904 naar Lemmer vertrok. Van 1905 tot 1908 was Jacob Zwanenburg hoofd van deze school. In 1908 werd H. de Vries van Oudehorne benoemd. In 1910 werd de school vertimmerd en in 1911 werd een nieuw schoolhuis gebouwd (aanbesteed voor f 5.717). H. de Vries heeft tot 1915 aan het hoofd van deze school gestaan en is op 30 maart 1948 te Haarlem overleden, oud 71 jaar. Aan de school werd MULO gegeven tot 1922, toen het ULO in Akkrum geconcentreerd werd. In 1915 werd Ruurd Walinga hoofd van deze school. In 1928 werd hij oneervol ontslagen met verlies van de bevoegdheid tot het geven van onderwijs. Op 1 febr. 1929 werd R. Posthuma van Hollandscheveld aangesteld als hoofd. Op 1 febr. 1933 werd hij hoofd van een school te Drachten. Op 1 maart 1933 werd S. de Groot hoofd van deze school; in 1952 was hij hier nog.

Bijzonder onderwijs

Op 19 jan. 1891 kreeg Oldeboorn de eerste christelijke school in deze gemeente. Eerst specifiek hervormd, maar later ging zij uit van twee verenigingen, een gereformeerde en een hervormde, die evenwel in 1935 gecombineerd zijn.

Het eerste hoofd van deze school, J. Bijlsma, stond hier nog geen jaar. Hem werd in 1892 door Gedeputeerde Staten de bevoegdheid tot het geven van onderwijs ontnomen, wegens onzedelijke handelingen. In 1892 werd Rein G. Fennema van Menaldum benoemd. Hij ging in 1924 met pensioen en is op 4 febr. 1932 te Oldeboorn overleden, oud 72 jaar.

Zijn zoon G.R. Fennema volgde hem in 1924 op. Deze was op 9 okt. 1888 te Menaldum geboren en was onderwijzer te Oldeboorn, Haarlem, Oldeboorn en Renkum. In 1913 werd hij hoofd van de school te Burum en in 1919 hoofd van de bijzondere school te Achlum. Op 16 nov. 1935 kreeg hij eervol ontslag om gezondheidsredenen. Sedert 1935 was E. Hoekstra van Losdorp hoofd van deze school. In 1952 werd H.C. Hofma hoofd van de bijzondere school te Oldeboorn. Hij was onderwijzer aan de "Eben-Haëzer-school" te Sneek. Hij verving E. Hoekstra, die in 1952 na een langdurige ziekte overleed. Op 1 okt. 1955 werd H.C. Hofma leraar aan de bijzondere ULO te Almelo. In 1955 werd hier een geheel nieuwe school gebouwd. In dat jaar kwam J. Fortuin van Hijken als hoofd.

3. Terhorne

Omtrent dit dorp zijn de oudste gegevens al zeer schaars. In mei 1661 was Hijlle Fueckesz schooldienaar in Terhorne.^a De naam komt ook nog voor als Uille Foeckes. In 1662 was hij hier nog; toen trouwde hij namelijk met IJts Jellesdr. van Oldeboorn.

In mei 1669 evenwel vinden we mr. Abe Greelts als schooldienaar in Terhorne.^b Zijn naam komt in de wees- en hypotheekboeken herhaaldelijk voor: in mei 1673 en mei 1677, ook in maart 1684 nog.^c Intussen was de meester hier geen dorprechter. In de jaren 1668 tot 1687 was Ids Gerrijts dorprechter en ontvanger te Terhorne; van 1697 tot 1711 bekleedde Dirk Eelkes, gehuwd met Richtie Riemers, die functie.

a Utingeradeel J 2, fol. 126.

b Utingeradeel G 1, fol. 311°.

c Utingeradeel G 2, fol. 11 (1673), fol. 36° (1677) en G 5, rek no. 5 (1684).

Mr. Abe Grelts (of Greetts) zal tot omstreeks 1700 de school hier bediend hebben, want in april 1703 was Luitien Jochems schoolmeester in Terhorne. Op 5 febr. 1706 vinden we in het trouwboek van Sneek zijn huwelijksaangifte met Taetske Alberts van Sneek. Hij heet hier (en ook in andere stukken) Luitsen Jochems. Hun zoons Hendrik en Albert zijn hier geboren in 1713 en 1717. Ook in 1719 was hij nog schoolmeester te Terhorne. Nu komt hij in de doopboeken niet meer voor, wat niet wegneemt dat hij hier nog vele jaren gestaan kan hebben. Wat ook wel het geval zal geweest zijn, want eerst in 1744 vinden we hier een andere schoolmeester genoemd en wel mr. Sake ten Wolde. Hij komt hier ook in maart 1749 nog voor en uit een weesrekening blijkt, dat hij in april 1750 hier nog schoolpenningen voor een weeskind ontvangt.^a Kerkvoogdij-rekeningen zijn er van Terhorne uit de 18e eeuw niet bewaard gebleven, zodat we ons voor dit dorp tevreden moeten stellen met wat we zo in verspreide bronnen toevallig vonden.

Op 14 april 1759 trouwden te Bergum: mr. Pijter Jans, schoolmeester te Terhorne, en Gepke Hattums van Bergum. In dec. 1762 blijkt hij Pijter Jans Donker te heten. In 1770 was hij nog schoolmeester, toen hij zijn zoontje Hattum liet dopen. Spoedig daarna is hij echter vertrokken of overleden, want in 1771 kwam hier mr. Rodmer Rodmers van Wijngaarden, schoolmeester, van Deersum. Daar was hij in 1768 getrouwd met Durkje Everts. In april 1772 werd hier hun zoon Evert gedoopt; op 8 okt. 1775 werd hun tweeling Rodmer en Ijtje geboren en op 14 juni 1789 volgde nog een Hobbe. (Deze werd later schoolmeester te Oudehaske, Parrega en Witmarsum.) Mr. Rodmer heeft hier een halve eeuw gestaan; begin 1821 deed de oude meester afstand van zijn schooldienst en kreeg *f* 50 pensioen. In 1817 gingen hier gemiddeld 54 leerlingen naar school. Het traktement bedroeg *f* 125 van de kerk en *f* 100 van de grietenij, plus schoolpenningen van ca. 60 leerlingen à 30 ct. per kwartaal en een vrije woning. Bovendien had zijn vrouw *f* 44 per jaar genoten als vroedvrouw. Verder was de meester collecteur (ontvanger) geweest en dorprechter, terwijl onder zijn functies ook genoemd wordt "Keurmeester van de zeevisch". De zoon Rodmer werd schoolmeester te Terkaple.

Op 1 mei 1821 trad in functie Jacob Sietzes de Vries. Deze had als jongen van 11 jaar, wonende te Lippenhuizen, in 1809 de 4e rang behaald, welke in 1818 gevolgd werd door de 3e rang: toen was hij kwekeling te Lippenhuizen. In 1821 dan werd hij "Onderwijzer de Jeugd te Terhorne; de 2e rang heeft hij niet gekregen. In 1832 werd hier een nieuwe school gebouwd. In 1845 bedroeg het aantal leerlingen ongeveer 90. In het voorjaar (vóór 6 april) 1855 is "Master Japik" overleden, oud 56 jaar.

Zijn opvolger werd omstreeks 1 jan. 1856 Jacob Herres Kampen, die we reeds ontmoetten als kwekeling te Oldeboorn in 1845. In 1848 verkreeg hij de 3e rang; toen nam hij provisioneel de school te Oosterwolde waar. In 1849 was hij provisioneel te Haule, doch in dat jaar werd hij tot "Onderwijzer der Jeugd" te Bergumerheide aangesteld, waar op de heide een zestal jaren te voren een armhuis met school was gesticht. Hier verwierf hij in 1851 de 2e rang, waarmee hij dus te Terhorne kwam. Het aantal leerlingen steeg in 1865 tot ruim 100, waarna in 1866 de school vergroot werd en een nieuwe woning voor de onderwijzer gebouwd werd. In 1870 werd deze school in twee lokalen verdeeld. In 1873 overleed mr. Kampen; hij was geboren in 1829.

In 1873 werd tot hoofd van de school te Terhorne benoemd: Wijnand Ploegsma uit Akkerwoude. In 1882 is de school opnieuw verbouwd; deze verbouw werd op 31 juli 1882

a Utingeradeel G 10, rekening 11 jan. 1755.

aanbesteed voor f 7720 en is begin 1883 gereed gekomen. In 1895 ging meester Ploegsma met pensioen.

Van 1895 tot 1916 was O.F. Geertsma hoofd van deze school. (Zijn dochter mej. A.T. Geertsma was onderwijzeres te Sint Annaparochie en werd de vrouw van meester T. Pasma aldaar.) In 1898 werd de school weer vertimmerd en in 1912 kwam er een nieuw schoolhuis (aanbesteed voor f 3977). In 1916 kwam J.H. Rijpkema als hoofd van deze school. Hij was hier geboren in 1884 en was sedert 1907 onderwijzer te Leeuwarden geweest. In 1921 werd hij naar Akkrum overgeplaatst. In jan. 1922 werd J. van der Meulen uit Oostrum benoemd als hoofd. In 1948 was hij hier nog als hoofd, maar in 1949 was A. Dragtstra tijdelijk hoofd te Terhorne. In de herfst van 1949 werd hij hoofd van een school te Roden. Aan J. van der Meulen werd met ingang van 6 sept. 1949 ontslag verleend. Op 1 nov. 1949 werd R. Bergsma, onderwijzer te Witmarsum, benoemd als hoofd van deze school.

4. Terkaple en Akmarijp

Oudtijds hebben deze beide dorpjes ieder hun eigen schooltje en hun eigen schoolmeester gehad. Alleen maar, men moet zich zoets in kleine dorpjes niet al te officieel voorstellen in die oude tijd. 's Zomers was er aan geen school of schoolmeester behoefte en "meester" ging bij de ouders van zijn leerlingen in 't hooi of in deze waterrijke streken misschien ter visvangst. 's Winters was er dan wel een of andere boer of ambachtsman, die tegen een karige beloning "winterschool hield". Natuurlijk staan die mannen dan niet als "schoolmeester" te boek in de diverse akten, zodat van zulke dorpen nimmer een aaneensluitende lijst van schoolmeesters is op te maken, als tenminste de kerkvoogdij-rekeningen niet bewaard gebleven zijn. Zijn die er nog, dan weten we het, want de kerk betaalde ze. Dit nu is van bovengenoemde dorpen niet het geval. Dat we niettemin van Akmarijp en Terkaple toch nog enkele schoolmeesters kunnen noemen, is te danken aan het feit dat hier de oude doop-, trouw- en lidmatenregisters vanaf 1641 à 1660 bewaard gebleven zijn.^a

Dat van Terkaple meer bekend is dan van Akmarijp, komt hiervandaan, dat van de kerkelijke combinatie Terkaple de zetel van de predikant was; daar was dus een vaste schoolmeester, die tevens bij de godsdienstoefening in beide dorpen voorzong en kosterdiensten verrichtte, terwijl in Akmarijp occasioneel schoolgehouden werd door wie daar lust voor gevoelde en door de kerkvoogdij daarvoor werd aangesteld.

4a. Akmarijp

Op 14 aug. 1642 was Johannes Obbesz "schoeldiener Tecumarijp" (= te Akmarijp); zijn vrouw was Iebel Feyckedr.^b Hij komt in jan. 1663 nog onder de lidmaten voor, doch er staat dan niet bij "schoolmeester", wat niet zeggen wil, dat hij misschien niet nog steeds 's winters het schooltje waarnam.

In juni 1674 wordt Sicke Oeges "schooldienaer in Ackmarijp en Imck Jellis zijn wijf, het H. Avondmaal ontzegd, omdat ze de E[dele] Opsienders van onse gemeente [= predikant en ouderlingen] gelastert ende belogen hadden, en haar absenteerden van de predicatie des woords". Op 18 nov. 1695 is overleden "Sicke Oeges, voormaals geweest schoolmeester tot

a Voor de vriendelijke gelegenheid tot inzage zeg ik ds. Dokter hartelijk dank.

b Wymbritseradeel X 8, fol. 26.

Eckmarijp, oud sijnde in sijn 83e jaar en is op de Jouwer begraven".^a Reeds in mei 1654 was hij hier met Imck, zijn vrouw, tot lidmaat aangenomen, maar er staat dan niet bij "schoolmeester". We zien dus duidelijk dat een der inwoners af en toe als schoolmeester optrad. Verder worden er geen speciale schoolmeesters van Akmarijp meer vermeld. Wel kunnen we enige noemen, die hier dorprechter en ontvanger geweest zijn, baantjes welke dikwijls door de schooldienaar werden bekleed, maar of ze inderdaad ook schoolmeester geweest zijn, weten we niet.

Op 27 jan. 1684 zijn te Akmarijp getrouwd: Claas Gerrijts, ontvanger en dorprechter te "Egmarijp", en Attie Pieters aldaar. Hij was in 1690 nog ontvanger. Op 26 juni 1697 overleed Claas Gerrijts, dorprechter en ontvanger van "Eckmarijp". Op 14 jan. 1700 zijn te Akmarijp getrouwd: Riemer Clasen, dorprechter en ontvanger te "Eckmarijp", en Lutske Dirks van Oudeboorn. In 1705 was hij diaken. Hij vertrok in jan. 1715 met attestatie naar Terhorne. In 1713 was Marten Gerckes ontvanger en dorprechter te Akmarijp.

4b. Terkaple

In okt. 1581 was Ebe Ygesz dorprechter te "Tercaple"; het is niet zeker of hij ook schoolmeester was.^b

In 1653 was Reymer Ellerts ontvanger en kerkvoogd te "Tercaple"; in 1666 was hij dat nog. Mogelijk was hij schoolmeester. Op 6 mei 1666 trouwde hij met Gerbrich Jans, weduwe wijlen Duco Piery, in leven predikant te Foudgum. Reyner Ellerts overleed op 3 jan. 1672. Op 2 jan. 1672 is Trijntje Willems, huisvrouw van Tjepke Riemers, schooldienaar "in Capla, verstorven". Op 18 sept. 1675 is Tjepke Riemers, "schooldienaar ende dorprechter in Capla verstorven".^c

Op 26 nov. 1676 is op belijdenis des geloofs tot lidmaat aangenomen Isaack Jacobs Tiberius, schoolmeester "in Capla". Hij was dus de opvolger van mr. Tjepke, doch stond hier niet lang, want in 1684 reeds vonden we hem als schoolmeester te Akkrum.

Nu is er een hiaat. Misschien is Gabe Pieters, die hier in deze jaren (in 1674 reeds) als dorprechter en ontvanger voorkomt, ook schoolmeester geweest, maar zeker weten we het niet. Op 1 maart 1674 trouwde hij met Meintie Sijbolts van Goïngarijp. Hij overleed op 18 sept. 1710; hij was toen ook ouderling.

Op 10 dec. 1713 wordt aangenomen tot lidmaat met attestatie van Heeg: Sibble Meijes, schoolmeester te "Tercaple". Op 14 jan. 1714 werd te Heeg attestatie gelicht om elders te trouwen, van Sibble Meijes en Rixtie Fockedr., beide "tot Heeg".^d Het huwelijk werd op 21 jan. 1714 te Terkaple voltrokken. Op 19 juli 1716 werd gedoopt Meije, zoon van Sibble Meijes Jaarsma, schooldienaar "tot Tercaple"; op 31 maart 1720 volgde een zoon Focke. Van febr. 1723 tot sept. 1725 was mr. Sibble ook diaken. In 1749-1750 was hem en zijn vrouw het avondmaal ontzegd; in 1759-1760 weer. Beide keren werden ze evenwel na korte tijd en betoond berouw weer liefderijk toegelaten. De reden vernemen we niet. Was het misschien de kwaal van zovele schoolmeesters (en anderen!) in die dagen: jeneveraandoening? Zo heeft hij

a Lidmatenboek.

b Quaclap 13.

c Lidmatenboek.

d Trouwboek Heeg.

hier met vallen en opstaan de school ongeveer een halve eeuw bediend. Kort na 1760 zal hij wel overleden zijn.

Op 12 mei 1765 werd toegelaten als lidmaat mr. Jan Gosses met attestatie van Giethoorn, waar hij schoolmeester van Jonen en Dwarsgragt was geweest, doch op 20 okt. 1759 vertrokken naar Goïngarijp. Mr. Jan Gosses trouwde op 14 mei 1769 met Trijntje Piers van Goïngarijp. Hun zoons Gosse, Pier. Lolke en weer Gosse zijn hier resp. geboren op 6 nov. 1774, 13 dec. 1776, 6 juni 1783 en 5 maart 1789. Hij was hier in nov. 1791 nog en heeft de school bediend tot 1797. In sept. 1797 was de school vacant.^a Waarschijnlijk was hij toen overleden; zijn weduwe Trijntje Piers is op 1 sept. 1827 te Terhorne overleden, oud 81 jaar. In 1797 werd tot schoolmeester benoemd Rodmer Rodmers van Wijngaarden, de op 8 okt. 1775 geboren zoon van de meester van Terhorne. Hij trad op 4 febr. 1798 in functie en trouwde op 18 maart 1798 ter Terhorne met Aaltje Hijltjes (later: Bootsma), ook van Terhorne. Hun zoons Hijltje, Rodmer en Jan zijn hier resp. geboren op 20 april 1800, 22 maart 1806 en 9 april 1809. In 1817 gingen er maar 13 kinderen op school; het traktement bedroeg *f* 80 van het dorp en *f* 85 van de kerk. Bovendien was mr. Rodmer veldwachter, wat nog *f* 60 in het laadje bracht. In de Franse tijd was hij collecteur geweest, maar later was dat de onderwijzers verboden. In het voorjaar van 1843 deed hij, wegens ouderdom, afstand van zijn post. Op 79-jarige leeftijd is hij op 15 febr. 1855 overleden; zijn weduwe Aaltje overleed op 17 maart 1859. Ze woonden na 1843 te Akmarijp.

Op juli 1843 trad zijn opvolger Lieuwe Annes Stienstra in functie. Hij was ondermeester te Warns en bezat slechts de 3e rang. Op 9 dec. 1843 is hij getrouwd met Trijntje Ruurds Rijpkema, ook van Terkaple. In 1844 is hier een nieuwe school gebouwd. Het aantal leerlingen bedroeg een 20-tal; ze betaalden 30 ct. schoolgeld per 3 maanden. De kerk gaf nu *f* 100 voor dienst als koster en voorzanger, de gemeente *f* 80 en een vrije woning. In 1866 verhoogde de gemeente de jaarwedde van *f* 300 tot *f* 400. (Sedert de Wet van 1857 maakten de schoolpenningen geen deel meer uit van het onderwijzerstraktement.) Er waren toen 35 leerlingen. In sept. 1875 ging meester Stienstra met pensioen; ze gingen in Terhorne wonen. Zijn opvolger J. Bonsema kwam in 1875 van Leeuwarden, waar hij ondermeester was. Hij was eerder ondermeester geweest te Bakkeveen, Marum, Borculo en Nuis. Hij was in 1848 te Wijnjeterp geboren, waar zijn vader "Onderwijzer der Jeugd" was. In 1881 besloot de gemeenteraad tot stichting van een nieuwe school met woning te Akmarijp en onttrekking aan de publieke dienst van de oude school te Terkaple. Op 11 juli 1881 werd deze nieuwbouw aanbesteed voor *f* 11.391. Op 15 mei 1882 kon de nieuwe school in gebruik genomen worden. De school heet later in de gemeenteverslagen echter toch weer de school te Terkaple. Meester Bonsema schreef een en ander in het Fries, bijvoorbeeld in "Sljucht en Rjucht" in 1915. In 1912 is hij met pensioen gegaan; hij is op 24 jan. 1920 te Lochum overleden. Van 1912 tot 1921 was Jan A. Huyskes hoofd van deze school. In 1922 kwam P. Bus, die in 1930 naar Veendijk, gemeente Havelte, vertrok. In 1930 werd mej. A. Schweer, onderwijzeres te Leeuwarden, tijdelijk benoemd. Op 18 juni 1931 werd zij vast benoemd als hoofd van deze school; tot 1 juli 1934, nadat de school op 10 jan. 1934 was opgeheven door Gedeputeerde Staten en beroep van de gemeenteraad op de Kroon op 12 juni 1934 ongegrond was verklaard.

a *Leeuwarder Courant*.

Bijzonder onderwijs

In 1912 verrees te Terkaple-Akmarijp een hervormde school, aangesloten bij CVO, met als hoofd Gerrit Keulen. Hij was onderwijzer geweest te resp. Joure, Gaastmeer, Oudega (HON), Oppenhuizen en Hilversum. In 1923 werd hij leraar aan de hervormde kweekschool te Leeuwarden. Hij is op 4 juli 1937 overleden, oud 52 jaar.

In 1923 werd J. Wester, hoofd van de bijzondere school te Stavoren, benoemd. In 1940 ging hij met pensioen en werd hij opgevolgd door H.F.K. Koster. Deze werd in 1948 hoofd van een school te Heelsum (Gld.). In 1948 kwam A. Oosterhof als zijn opvolger. Hij werd in 1953 hoofd van de hervormde school te Medemblik. In dat jaar werd S. Koudenburg, onderwijzer te Sexbierum, aangesteld als hoofd van deze school.